A’MEŞ (Süleymân bin Mihran)

Tabiîn devrinin büyük hadîs, kırâat, fıkıh imamlarından. Kûfe’nin büyük âlimlerinden olup, zamanının imâmı idi. İsmi, Süleymân bin Mikrân el-Kâhili el-Esedî el-Kûfî’dir. Künyesi Ebû Muhammed’dir. Babası, Demâvend’li iken, Kûfe’ye hicret edip, orada yerleşti. A’meş (radıyallahü anh) 61 (m. 680)’de, başka bir rivâyette, Hazreti Hüseyin’in şehîd olduğu gün Kûfe’de doğdu. 148 (m. 765)’de vefât etti. 147 veya 149’da vefât ettiği de rivâyet edilmiştir. Gözlerinden çok yaş aktığı ve görme hassasının çok zaif olmasından dolayı A’meş lakabı ile meşhûr olmuştur. Benî Esed’den Kâhıloğullarının âzâdlı kölesi idi.

Hazreti A’meş, hadîs ilminde hafız (yüzbin hadîs-i şerîfi râvileri ile birlikte ezberlemişti), sika (güvenilir, sağlam) bir zât olup ilmi ve fazîleti çok yüksektir, ilminin çokluğu sebebiyle kendisine Allâmet-ül-İslâm; Sıdkının, doğruluğunun çokluğu sebebiyle de “Mushaf denilmiştir. Hüşeym, A’meş (radıyallahü anh) hakkında diyor ki: “Kûfe’nin her tarafında, Allahü teâlânın kitabını onun kadar iyi okuyan, onun kadar güzel söz söyleyen, onun kadar anlayışlı, sorulan her suâle onun kadar süratle cevap veren birini görmedim.”

Onun nazarında herkes müsavî idi. Sohbetlerinde zenginler, fakîrler, hatta sultanlar bile aynı safta bulunurlardı. Zengin, fakîr herkes, huzûrunda emirlerini bekleyip arzularını yerine getirmek için can atarlardı. Bununla beraber, çoğu zaman bir dilim ekmeği dahi bulunmazdı. Yediği lokmanın helâldan olmasına çok dikkat eder, şüpheli şeylerden kaçınan (zahid) bir zat idi. Hep ölümü düşünür, ona hazırlıklı olmak için çalışırdı. Uykudan uyandığı zaman, su bulup abdest alması gecikecek ise derhal teyemmüm ederdi. Su ile abdest alıncaya kadar geçecek olan az bir zamanı böylece abdestli olarak geçirirdi. Bu halini görenlere “ben abdestsiz olarak ölmekden korkuyorum. Çünkü ölümün ne zaman geleceği belli değildir” buyururdu.

Hazreti A’meş, kırâat imamlarından, hadîs ilminde çok yükselmiş olanlardan ve Kûfe’de bulunan fıkıh âlimlerindendi. Çok ibâdet ederdi. Yetmiş seneye yakın bir zaman, bütün namazlarını cemaatle ve birinci safda kıldı.

Kırâat ilminde on imamdan sonra meşhûr olan dört kırâat imamından birisi de A’meş (radıyallahü anh)’dır. Bu dört

kırâat tevâtür derecesine ulaşmamıştır. Hazreti A'meş, hadîs ilminde de âlim olup Kûfe'de en son vefât eden Sahâbî Hazreti Abdullah bin Ebî Evfa ile görüşüp ondan hadîs-i şerîf rivâyet etti.

Büyük hadîs âlimi olan A'meş (radıyallahü anh) İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe'den bir çok mesele sordu. İmâm-ı A'zam bu suâllerin her biri için hadîs-i şerîfler okuyarak cevab verdi. Hazreti A'meş, İmâm-ı A'zam'ın hadîs ilmindeki derin bilgisini görünce "Ey fıkıh Âlimleri! Sizler mütehassıs tabib, bizler ise eczacı gibiyiz. Hadîsleri ve bunları rivâyet edenleri biz söyleriz. Bizim söylediklerimizin mânâlarını siz anlarsınız dedi. Bir defasında bir kimse gelip bir mesele sordu. Hazreti A'meş bunun cevabını düşünmeye başladı. O esnada Hazreti İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe geldi. A'meş, bu suâli imâma sorup cevabını istedi. İmâm-ı A'zam, hemen geniş cevab verdi. A'meş, bu cevaba hayran olup "Yâ İmâm bunu, hangi hadîsten çıkardınız?" dedi. İmâm-ı A'zam bir hadîs-i şerîf okuyup, "Bundan çıkardım, bunu senden işitmiştim" buyurdu.

İmâm-ı A'zam hazretleri bir gün Hazreti A'meş'in yanına gidip "Hadîs-i şerîfte bildirildiğine göre Allahü teâlâ kimin gözlerinden görme hassasını alırsa, ona karşılığını verir, sana ne verdi?" diye sordu. Hazreti A'meş cevabında dedi ki: "Allahü teâlâ, mükâfat olarak bana sıkıntı, ağırlık verenleri görmekten kurtardı."

"Neden gözün yaşarır?" diye sorduklarında, A'meş: "Ağırlık veren (ahmak) kimselere bakmaktan yaşarır", diye cevab vermiştir.

Biz öyle kimselere yetiştik ki, onlardan biri, günlerce kardeşini göremez, sonra onunla karşılaşdığında "Nasılsın? Ne haldesin?" diye sorardı. Bu sorma laf olsun diye olmaz. Kardeşi, kendisinden malının yarısını istemiş olsa bile hemen verirdi.

Şimdi öyle insanlar var ki, kardeşiyle her gün karşılaşsa bile "Nasılsın? Ne haldesin?" diye soruyor. Hatta evdeki tavuklarını bile soruyor. Fakat kardeşi kendisinden bir dirhem istese vermiyor..."

A'meş, zamanından sonra da ilminin çokluğu sebebiyle, hayırla anılmıştır. Nitekim, onun vefâtından sonra, evini bir çok âlim ziyâret etmiştir. Cerîr şöyle anlatır: "Vefâtından sonra A'meş'i rü'yâmda gördüm, nasılsın? diye sordum. Bana: "Allah'ın mağfireti ile kurtulduk. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun" diye Cevab verdi.

Hazreti Enes bin Mâlik ile görüştü. Tabi'în-i ızâm'dan Ebû Vail, Zir bin Hubeys, İbrâhîm en-Nehaî, İbn-i Şihâb ez-Zührî ve diğer hadîs âlimlerinden hadîs-i şerîf rivâyet etti. Rivâyet ettiği hadîs-i şerîflerin sayısı 1300'dür. El-Hâkim, İbn-i Maîn'den şöyle naklediyor: "Hadîs ilminde senedlerin en güzeli, el-A'meş, İbrâhîm en-Nehaî, Alkame bin Kays ve Abdullah İbn-i Mes'ûd silsilesidir." Rivâyet ettiği Hadîs-i şerîflerden bazıları:

"Ümmetimden Cennete ilk girenlerin yüzleri, mehtablı bir gecede görünen ay gibidir. Bunlardan sonra girenler yüzü, gökte aydınlığı fazla olan yıldızlar gibidir. Bundan sonrakiler, durumlarına göredir. Cennette, büyük ve küçük abdest bozmak yoktur. Cennettekiler, tükürmezler, balgam çıkarmazlar; Tarakları altındandır. Buhurdanlıklarında öd ağacı tüter. Terleri misk gibi kokar. Boyları hep bir hizadadır. Hepsinin boyu, Hazreti Âdem'in (aleyhisselâm) boyu gibidir. Hazreti Âdem'in boyu altmış arşın idi."

"Bir kimse Cum'a günü güzel abdest aldıktan sonra, Cuma namazına gidip, imamın yakınına oturur, söylenenleri dinler, bu arada konuşmayıp susarsa, iki Cuma arasında işlediği günahlar üç gün fazlasıyla bağışlanır. Bir kimse de hutbeyi dinlemeyip başka şeyle meşgûl olur, lüzumsuz söz söylerse, onun Cuması boşa geçmiş olur."

"Bir hayrın yapılmasına yardımcı olan kimse, o hayrı işlemiş gibidir."

"Yaratılmış olanlar hakkında tefekkür ediniz. Yaratan hakkında tefekkür etmeyiniz."

"Bir kimse, kızını iyi bir şekilde terbiye etse; dinini öğretse ve Allahü teâlâ'nın kendisine verdiği ni'metlerden kızına da verse o kızı kendisi ile Cehennem arasında perde olur."

"Zaman gelir Cehennemlikler öyle acıkır ki, bunun te'sîri, şiddetli Cehennem azâbına denk olur. Yemek diye feryâd ederler. Onlara, açlığa faydası olmayacak ve kendilerini beslemeyecek olan zehirli dikenden yemek verilir. Yine yemek isterler. Onlara yine dikenli yemekler verilir. Fakat bunları da sindiremezler. Hemen dünyâdaki gibi bu yemekleri şarapla hazmettikleri akıllarına gelir ve şarap isterler. Bunlara dikenli bardaklarda şarap yerine irin verilir. Onlar irini

ağızlarına yaklaştırınca, dikenler yüzlerini yırtar. İçtikleri midelerine indiği vakit midelerini parça parça eder. Cehennem bekçilerini çağırır ve: “Ne olur, Allah’a duâ et de bir gün olsun azâbımızı hafifletsin” derler. Cehennem zebanîleri “Size açık delîllerle Peygamberler gelmedi mi?” diye sorarlar. Onlar da “Evet geldi. Fakat biz inanmadık” derler. Mâlik’i çağırırlar, gelir ve ona: “Rabbimiz, hakkımızda iyi bir hüküm versin” derler. Mâlik: “Sizler burada kalacaksınız.” buyurur. Bu hadîs-i şeriflerin râvîlerinden A’meş şöyle bir açıklama yapmaktadır “Bunların bu yalvarıştan ile Mâlik’in menfî cevap vermesi arasında bin yıl geçer, diye duydum” ve devamla: “Bu sefer kendi kendilerine, “Biz Allah’a yalvaralım, bize Allah’tan hayırlısı yoktur” derler ve: “Ey Rabbimiz, azgınlığımız galebe çaldı. Sapıklıkta kaldık. Bizi Cehennemden çıkar, bir daha isyana dönersek o zaman zalimlerden oluruz” derler. Allahü teâlâ onlara, “Sesinizi kesin, daha konuşmayın” buyurur. İşte o zaman her iyilikten ümidleri kesilir. O vakit hasret ve nedamet içinde kalırlar.”

“Bir kimse, yaşlı ana-babasına bakmak, küçük çocuklarını geçindirmek ve halka muhtaç olmamak için çalışırsa, Allah yolundadır. Ama görsünler ve işitsinler diye çalışıyorsa o zaman şeytanın yolundadır.”

Hazreti A’meş, bir sabah Benî Esed mescidine uğradı. Müezzin kametden sonra, imam birinci rek’atta Bakara sûresini, ikinci rek’atta Âl-i İmrân sûresini sonuna kadar okudu. Namazdan sonra Hazreti A’meş imâma “Allahtan kork. Resûlullah’ın (aleyhisselâm) “İnsanlara imam olan, namazı hafifletsin, zira arkasında yaşlılar, zayıflar ve ihtiyâç sahipleri vardır.” hadîs-i şerîfini işitmedin mi? dedi.

“Hasan ile Hüseyin Cennetteki gençlerin efendisidir.”

“Ali’nin yüzüne bakmak ibadettir.”

Hazreti A’meş’in rivâyet ettiğine göre: “Azrail (aleyhisselâm) insan sûretine girerek Süleymân’a (aleyhisselâm) uğradı ve orada bulunan bir adama dikkatle baktı. Adam da bunu fark etti. Azrail (aleyhisselâm) gidince, adam Süleymân’a (aleyhisselâm) kim olduğunu sordu. Azrail (aleyhisselâm) olduğunu anlayınca: “Bu, beni alacak gibi bakışla, bana, bakıverdi. Ben, bundan korkuyorum” dedi. Süleymân (aleyhisselâm) “Ne yapmamı istiyorsun? deyince, adam: “Beni rüzgâr ile Hindistan’ın öteki kenarına attır” dedi. Süleymân (aleyhisselâm) da dediğini yaptı. Bir müddet sonra Azrail (aleyhisselâm) ile karşılaşınca, önceki bakışının sebebini kendisine sordu. Azrail (aleyhisselâm): “Hindistan’ın doğusunda pek kısa bir müddet sonra adamın rûhunu kabza memur iken adamı burada gördüğüme şaşarak, ona baktım” dedi.

“Ramazan ayında yapılan ibâdetler, gelecek ramazana kadar, Hac zamanında yapılan ibâdetler, gelecek hac zamanına kadar, Cemâatle kılınan Cuma namazı gelecek Cumaya kadar, cemaatle kılınan vakit namazı da ondan sonraki vakit namazına kadar işlenen günahlara keffarettir. Ama büyük günah işlememek şartıyla.”

A’meş (radıyallahü anh) Zeyd İbn-i Veheb’den naklen, İbn-i Mes’ûd’un (radıyallahü anh) şöyle anlattığını rivâyet ediyor. “Sizin bu dünyâda kullandığınız ateş, Cehennem ateşinin yetmişte biri kadardır. Cehennemin ateşi iki defa denize daldırılıp çıkartılmış olsa yine ondan istifâde edemezsiniz. Denize iki defa daldırılmış olmasına rağmen sıcaklığı o derece fazla olur ki, yine ondan faydalanılamaz.” Hazreti A’meş buyurdular ki: “Halkın işi gücü fesâd olunca, şerliler başlarına geçer.”

“Öldükten sonra beni kimseye sormayın, varın beni Rabbime sorun. Ve beni bir çukura atın. Cesedim o kadar kıymetsizdir ki, tek kişinin dahi peşinden gitmesine değmez.”

“Nefsimi elimle tutabilseydim, parça parça doğrar, hayvanların önüne yem olarak atardım.”

“Görmeden evlenmenin sonu elem ve kederdir.”

“Bir cenâze olduğunda, bizi öyle hüzün kaplar ki, kime taziyede bulunacağımızı tanıyamaz hale gelirdik.”

“İçinizde Allahü teâlâ’ya âsi olanlar, işledikleri o çirkin işlerin isli bir duman olup yüzlerine çökeceğinden, mahşer günü halkın önünde başlarına böyle bir hâl geleceğinden niçin korkmuyorlar?”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Târîhi Bağdâd, cild-9, sh. 3

2) Tehzîb-üt-tehzîb, cild-4, sh. 222

3) Gayet-ün-nihaye, cild-1, sh. 315

4) Tezkiret-ül-huffâz cild-1, sh. 154

5) Hilyet-ül-evliyâ cild-5, sh. 46

6) Mîzân-ul-i’tidâl, cild-1, sh. 423

7) El-A'lâm, cild-3, sh. 198

8) Tabakât-ül-fukaha sh. 59

9) Vefeyât-ül-a'yân, cild-2, sh. 400

10) Tabakât-ı İbn-i sa'd cild-5, sh. 342

11) Kâmûs-ul-a'lâm cild-2, sh. 997

12) Müsned-i Ahmed bin Hanbel cild-1, sh. 380

13) Fâideli Bilgiler sh. 49